

УДК 351.72:338.43

О. Г. Михайленко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Розглянуто сутність та особливості державного регулювання сільськогосподарського виробництва, його основні інструменти та методи. Проаналізовано законодавчо-нормативні та економічні аспекти державного регулювання, можливості його вдосконалення та цільового спрямування на вирішення проблем розвитку сільськогосподарського виробництва, визначено можливі напрями підтримки сільського господарства в умовах членства в СОТ.

Ключові слова: державне регулювання, сільськогосподарське виробництво, підприємства, механізм, інструменти, методи, ринок, продукція, конкурентоспроможність.

Рассмотрены сущность и особенности государственного регулирования сельскохозяйственного производства, его основные инструменты и методы. Проанализированы законодательно-нормативные и экономические аспекты государственного регулирования, возможности его совершенствования и целевого направления на решение проблем развития сельскохозяйственного производства, определены возможные направления поддержки сельского хозяйства в условиях членства в ВТО.

Ключевые слова: государственное регулирование, сельскохозяйственное производство, предприятия, механизмы, инструменты, методы, рынок, продукция, конкурентоспособность.

Agriculture plays an important role in the development of the national economy in terms of the spread of globalization and integration processes. Food security, economic growth, country's position on the world market of agricultural products are depended on its development. Government regulation of agriculture in Ukraine is characterized by imperfect and limited finance industry. The formation of market economy largely depends of application and selection the optimal methods and tools of state regulation of the economy. The main objectives of government regulation in agriculture are increasing the profitability of agriculture and expansion of exports of major types of food, limiting the production of certain types of agricultural products, limiting monopolies in related to agriculture sectors of the economy. Investing in agriculture is the process of establishing the country's future and ensure its food security. Therefore, as more investments amounts will be, so more effective will be the state regulation of investment, so higher the GDP can be obtained in the future and increase the revenues of the state budget.

The main factor in the development of foreign trade of agricultural products is to strengthen the regulatory role of the government which is aimed to protecting from excessive foreign competition and to support for the country's exports. Ukraine needs to form its own strategy of export potential (competitive advantage) which would adequately protected (supported) domestic business from horrible distortion of competition on the world markets.

The policy of state regulation of agricultural production should be carried out through: a conforming of legal, regulatory, methodological base, government support important social and economic targets; lending to the acquisition, construction or expansion of enterprises; equity financing of certain enterprises; creating long-term pre-informed investment projects; providing guarantees to credit unions, banks, finance companies;

promoting of forwarding services trade flows; trade promoting commercial activities of domestic enterprises in other countries.

These areas of state regulation and support agriculture as isolated measures are ineffective. They are able to provide conditions for stable and high- effective development in order to act as a single system.

Key words: government regulation, agricultural production, enterprises, mechanism, tools, methods, markets, products and competitiveness.

Постановка проблеми. Сільське господарство відіграє важливу роль у розвитку національної економіки в умовах поширення глобалізаційних та інтеграційних процесів. Від його розвитку залежать продовольча безпека, економічне зростання та позиція держави на світовому ринку сільськогосподарської продукції. На сьогодні стан сільського господарства залишається досить складним і багатопроблемним. Одна з головних – низька ефективність державного регулювання та відсутність належного досвіду.

В Україні підвищення ефективності державного регулювання сільськогосподарського виробництва визначається низкою не вирішених питань, а саме: нерациональне використання земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств, недостатній розвиток інфраструктури ринку сільськогосподарської продукції, низький рівень матеріально-технічного забезпечення, наявність диспропорцій між високою вартістю сільськогосподарської продукції та доходами населення, низький ступінь інвестиційної привабливості галузі [1, с. 46; 2].

Враховуючи велике значення сільського господарства для забезпечення продовольчої, економічної та політичної незалежності країни, державне регулювання цієї сфери національної економіки є не лише доцільним, а й необхідним [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження проблем розвитку державного регулювання аграрного сектора України зробили:

В. Г. Андрійчук, П. І. Гайдуцький, В. М. Гейц, Л. І. Дідківський, А. Д. Дібров, М.Я.Дем'яненко, А. П. Зінченко, О. Ю. Коваленко, П. М. Макренко, Л. Є. Мельник, І. Михасюк, О. М. Могильний, О. А. Онищенко, О. М. Осипов, П. Т. Саблук, О.В.Сахаров, С. М. Чистов, А. С. Юрченко та інші. Водночас, деякі питання залишаються недостатньо вивченими й потребують поглибленого дослідження, зокрема, щодо діючого державного регулювання сільського господарства в умовах глобалізації.

Визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових публікацій, створені у державі правові та організаційно-економічні передумови розвитку сільськогосподарських підприємств не повною мірою сприяють удосконаленню їх технічної та технологічної бази, ефективній реалізації природноресурсного потенціалу, конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках. У сучасній науковій літературі недостатньо опрацьованими залишаються форми та методи державної підтримки сільськогосподарських підприємств і заходи державного регулювання сільського господарства, розроблені на основі цих методів.

Формування мети. Мета статті – аналіз методів державного регулювання сільського господарства України, визначення пріоритетних напрямів та інструментів державного регулювання, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності продукції сільського господарства та обґрунтування концептуального підходу до формування системи державного регулювання сільськогосподарського виробництва.

Виклад основного матеріалу. Важливою часткою державного регулювання

економіки є державне регулювання сільськогосподарського виробництва. Сільське господарство – центральна ланка агропромислового комплексу України. Агропромисловий комплекс – це сукупність галузей економіки, пов'язаних із виробництвом продовольства і предметів широкого вжитку із сільськогосподарської сировини та постачання їх населенню. Він умовно ділиться на три групи:

- галузі, які виробляють засоби виробництва для сільського господарства, здійснюють його матеріально-технічне забезпечення та виробниче обслуговування;
- безпосередньо сільськогосподарське виробництво;
- галузі, які забезпечують рух продуктів виробництва від сільського господарства до кінцевого споживача [7].

Об'єктивна необхідність державного регулювання агропромислового комплексу зумовлена низкою причин, серед яких слід виділити необхідність забезпечення продовольчої безпеки як вагомого складника економічної безпеки країни, низьку ефективність галузі, тобто недостатній рівень продуктивності праці, диспаритет цін на сільськогосподарську та промислову продукцію, неадекватність оплати праці в аграрному секторі та низький рівень життя населення. Головними проблемами розвитку сільського господарства поки що залишаються високий рівень неповернення кредиторської заборгованості, низький рівень інноваційно-інвестиційної активності та технічного озброєння сільськогосподарського виробництва. Проблемою є зростання імпорту сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, коли відбувається скорочення власного сільськогосподарського виробництва. Для вирішення цих проблем необхідне втручання держави у розвиток агропромислового комплексу [3].

Досвід розвинених країн, таких як Канада, Японія, США, Данія, Швеція, Австрія, Німеччина, Франція, Угорщина та інші, свідчить, що держава всебічно підтримує аграрний сектор економіки країни та галузі, які з ним тісно пов'язані. Провідну роль в агропромисловому комплексі відіграє сільськогосподарське виробництво, оскільки забезпечує виробництво продуктів харчування та сільськогосподарської сировини для переробних підприємств [3].

Щодо сільського господарства в розвинених країнах використовують різні інструменти державного регулювання. А саме: грошово-кредитне регулювання, податкове регулювання, бюджетне регулювання, соціальне регулювання; цінове регулювання, регулювання шляхом державного замовлення; регулювання за допомогою обмежень; регулювання трудових відносин та оплати праці; безпосереднє управління сільськогосподарськими підприємствами [3].

Головними завданнями державного регулювання у країнах із ринковою економікою в сільському господарстві є: підвищення прибутковості сільського господарства і розширення експорту основних видів продовольчих товарів; обмеження виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції; обмеження монополізму в суміжних із сільським господарством галузях економіки [7].

Під методами державного регулювання сільського господарства розуміють прийоми, способи, що застосовуються в процесі регулятивної діяльності органами законодавчої і виконавчої влади для вирішення проблем у сфері сільськогосподарського виробництва [7].

У літературі наводиться різна класифікація методів державного регулювання економіки, залежно від обраних критеріїв. А. Є. Чистов виділяє дві групи методів державного регулювання економіки: форми впливу та засоби впливу. За формами впливу він виділяє прямі та непрямі методи регулювання, за засобами – правові, адміністративні, економічні та пропагандистські [6].

Методи прямого впливу безпосередньо діють на функціонування суб'єктів ринку. Такий вплив здійснюється за допомогою інструментів адміністративно - правового характеру, які регламентують діяльність суб'єктів господарювання, та економічних інструментів прямого впливу. Основними інструментами прямого державного регулювання є: нормативно-правові акти, обов'язкові для виконання завдання макроекономічних планів і державних цільових програм, державні замовлення, централізовано встановлені ціни, нормативи, стандарти, ліцензії, квоти, державні витрати, ліміти і тощо. До методів непрямого регулювання належать інструменти фіскальної, бюджетної, грошово-кредитної, інвестиційної, інноваційної, амортизаційної та інших напрямів економічної політики, а також методи морального переконання [6].

Правове регулювання здійснюється шляхом розробки і введення в дію законодавчих і нормативних актів. Основними інструментами правового регулювання економіки є: закони України; укази Президента України; постанови Кабінету Міністрів України; розпорядження міністрів, відомств, міністерств; рішення місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування [5].

Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України», прийнятим Верховною Радою у 2004 р., визначено подальший розвиток аграрного сектора економіки.

Реформування сільського господарства супроводжується активним розвитком законодавчого забезпечення, на що вказує значна кількість нормативно-правових актів, прийнятих із метою підвищення ефективності функціонування сільського господарства. Серед них Закони України: «Про сільськогосподарську кооперацію», «Про фіксований сільськогосподарський податок», «Про фермерське господарство», «Про особисте селянське господарство» [1]. 21 квітня 2011 року був прийнятий Закон України «Про органічне виробництво», який визначає правові, економічні та соціальні основи ведення органічного сільського виробництва, вимоги щодо вирощування, виробництва, переробки, сертифікації, маркування, перевезення, зберігання та реалізації органічної продукції і спрямований на поліпшення основних показників стану здоров'я населення, охорони довкілля, забезпечення раціонального використання і відтворення ґрунтів та інших природних ресурсів [8]. Незважаючи на позитивні зміни у правовому регулюванні сільськогосподарського виробництва, сучасне аграрне законодавство не повною мірою відповідає об'єктивним потребам суспільного розвитку [1].

До основних адміністративних методів належать: стандартизація та сертифікація, погодження та дозволи, квоти, ліцензії, норми, санкції, стандарти, державні замовлення, ціни тощо [9].

Отже, адміністративне регулювання спирається на силу державної влади і містить заходи дозволу, заборони, примусу. До адміністративних заходів належать:

- відстежування паритету цін на сільськогосподарську і промислову продукцію з метою своєчасного корегування граничних цін;
- визначення пріоритетних напрямів дотацій та інвестицій;
- контроль за дотриманням стандартів на сільськогосподарську продовольчу продукцію;
- установлення квот, митного збору на імпорту або експорту сільськогосподарської продукції і продовольства з метою захисту вітчизняних товаровиробників і продовольчого ринку;
- розвиток функцій місцевого самоврядування;

– переорієнтація органів державного управління АПК відповідно до формування якісно нової структури, адекватної ринковій економіці [4; 5].

Застосування адміністративних методів є доцільним, коли ринковий механізм та економічні засоби державного регулювання виявляються недоцільними або діють дуже повільно [4; 5].

Економічне регулювання базується на економічних інтересах товаровиробників в аграрному секторі економіки і матеріальному стимулюванні розвитку певних видів діяльності відповідно до потреб суспільства. Економічне державне регулювання сільського господарства здійснюється через податкову, цінову, соціальну політику; кредитування і страхування сільського господарства; бюджетне фінансування; регулювання зовнішньоекономічних зв'язків, відносин підприємств сільського господарства і промисловості, торгівлі, переробної промисловості, інфраструктуру і сферу послуг [4; 5].

Економічні заходи містять: закупівлі сільськогосподарської продукції; систему регулювання цін на сільськогосподарську продукцію; пільгове і пріоритетне кредитування інвестиційних проєктів; пільгове страхування врожаю сільськогосподарських культур; дотації до цін на продукти харчування для зниження витрат споживачів; диференціацію транспортних тарифів на перевезення сільськогосподарської продукції і продовольства; пряме субсидування сільськогосподарських підприємств; диференціацію в оподаткуванні виробництва окремих видів продукції сільського господарства тощо.

Оптимальне регулювання сільського господарства досягається за умови нерозривної єдності економічних і адміністративних методів.

У державному регулюванні ринкової економіки велике значення має бюджетно-податкова політика [9].

Основним чинником, що може вплинути на ситуацію в сільському господарстві України в умовах членства країни в СОТ, є зниження імпорتنих тарифів. Отже, в Україні діють ліберальні тарифні режими, подальше зниження яких може спричинити втрати продовольчої незалежності держави та наповнення вітчизняного ринку імпортними дешевими товарами, часто неякісними. Так, для деяких видів сільськогосподарських культур для сівби та імпорту худоби встановлена нульова митна ставка. Продукція, яка не виробляється в Україні, взагалі не обкладається імпортними податками. Інші ж сільськогосподарські продуктивні групи обкладаються митними податками в розмірі від 10 – 30%. У результаті, середній тариф на сільськогосподарську продукцію становить 11,7 % [10].

Пряме субсидування – один із важливих напрямів державного регулювання сільського господарства. Недоліком прямого субсидування є те, що субсидії надаються переважно великим прибутковим підприємствам, а не малим, середнім і менш прибутковим, які найбільше їх потребують. Через недостатню державну підтримку 30 % сільськогосподарських підприємств України виявилися збитковими, решта мають низький рівень прибутковості, який не сприяє відтворенню виробництва та впровадженню нових технологій [2].

Важлива роль у державному регулюванні сільського господарства належить грошово-кредитній політиці, яка є доповненням до бюджетної політики, оскільки стабільна національна валюта та неінфляційний розвиток економіки держави є її основним завданням [9].

На ефективність сільськогосподарського виробництва також впливає рівень кредитування сільськогосподарських товаровиробників. Але встановлені НБУ кредитні ставки високі для сільськогосподарських підприємств, особливо для

середніх і малих. Кредити надаються переважно великим підприємствам, які мають менший ризик неповернення. Отже, державна підтримка сільськогосподарських підприємств у процесі кредитування передбачає надання прямих субсидій на погашення процентних ставок. Непрямою формою підтримки сільськогосподарських підприємств є встановлення пільгового оподаткування для банків, які їх обслуговують, що дозволяє їм знизити рівень процентних ставок [2].

Цінова політика – невід’ємний складник інструментів державного регулювання економіки, який впливає на відтворення потенціалу сільськогосподарських виробників через концепції встановлення цін на продукцію, саме ціна формує потенціал відтворення, обсяги нагромаджень. Нестабільність цін на сільськогосподарську продукцію обмежує відтворювальний потенціал сільськогосподарських підприємств. Результатом загострення диспаритету цін є техніко-технологічна відсталість сільського господарства. Особливістю національної цінової політики в аграрній сфері є те, що вона базується на ринковому ціноутворенні в поєднанні з елементами державного регулювання – перш за все, через механізм встановлення мінімальних закупівельних цін на об’єкти державного цінового регулювання, який визначено законодавчо [11].

Для вирішення найважливіших проблем сільського господарства необхідно впроваджувати механізм інвестування даного сектора економіки [12]. Залучення іноземних інвестицій у розвиток сільськогосподарського виробництва, їх обсяг та рівень ефективності залишаються недостатніми через наявність багатьох причин: неплатоспроможність вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника, нестабільність політичної ситуації, законодавчої бази, низька інвестиційна привабливість сільського господарства [13].

Для того щоб поліпшити інвестиційні процеси в сільському господарстві, необхідно вдосконалити державне регулювання через надання кредитів для придбання нового устаткування, нових технологічних ліній та основних фондів, перш за все, у сферу матеріально-технічного забезпечення. Також окремими напрямками державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві є поліпшення управління державними інвестиціями, регулювання умов інвестування, посилення контролю за інвестиційною діяльністю, а також запровадження гнучкої системи оподаткування суб’єктів інвестиційної діяльності шляхом диференціації відсоткових ставок податків та податкових пільг, що дозволять поліпшити інвестиційний клімат галузі [12].

На підприємствах, де залучається інвестиційний капітал, спостерігається підвищення ефективності виробництва та рентабельності, вдосконалення матеріально-технічної бази сільськогосподарського виробництва, поліпшення харчових раціонів населення, зростання зайнятості та добробуту сільських жителів, забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектора загалом. Бюджетний дефіцит, скорочення державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, фінансова та енергетична залежність України від іноземних держав посилюють актуальність вирішення проблеми раціоналізації і підвищення ефективності використання наявних і доступних інвестиційних ресурсів. Проблема розвитку інвестиційного процесу набуває визначального характеру для виходу сільського господарства з критичного стану та забезпечення конкурентоспроможного виробництва продуктів харчування як на внутрішньому, так і на зовнішньому продовольчих ринках [12].

Отже, на сьогодні механізм державного регулювання аграрного сектора залишається недосконалим. Щоб уникнути негативних впливів, які чинить державне

регулювання на суспільний добробут і конкурентоспроможність товаровиробників, уряди багатьох країн змінюють свою аграрну політику відповідно до міжнародних угод. Світова організація торгівлі (СОТ) здійснює правове регулювання в даній сфері, у тому числі щодо торгівлі сільськогосподарською продукцією і продовольством [1].

У структурі СОТ виробництво та торгівля сільськогосподарськими і продовольчими товарами регулюються Угодою про сільське господарство, укладеною під час Уругвайського раунду, й Угодою про санітарні та фітосанітарні заходи. Перша визначає особливості регулювання торгівлі сільськогосподарськими товарами, механізми застосування заходів державної підтримки виробництва і торгівлі в цьому секторі.

Сьогодні Україна не має зобов'язань перед СОТ щодо скорочення внутрішньої підтримки, яка надається через програми «жовтої скриньки». Поступове скорочення програм «жовтої скриньки» та перехід до програм «зеленої скриньки», фінансування якої не передбачає обмежень правилами СОТ, характерне не тільки для країн ЄС. Механізми реалізації програм «зеленої скриньки» не мають пов'язуватися з внутрішніми та світовими цінами, не повинні впливати (або впливати якомога менш) негативно на торгівлю та виробництво.

Підтримка сільського господарства заходами «зеленої скриньки», властива і для розвинених країн [14]. Так, частка державного фінансування, що входить до «зелених» програм розвитку, становить в Австрії 91 % від загальної суми, а в США – 77 %. У країнах ЄС, Бразилії, Канаді частка цих програм складає 50 – 60 % від загальної підтримки, а в Україні – 75 %; це «жовті» програми підтримки та лише 25% – «зелені» [15].

Тобто, зважаючи на зобов'язання, які, Україна має перед СОТ щодо скорочення внутрішньої підтримки, потрібно поступово скорочувати програми «жовтої» з переходом до програм «зеленої скриньки» [15].

Виходячи з того, що сільське господарство сприяє розвитку інших галузей національного господарства, які поставляють йому засоби виробництва та споживають як сировину, надають транспортні, торговельні та інші послуги, постановою Кабінету Міністрів України від 2007 р. № 1158 прийнята до виконання Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 р. Основна мета Програми полягає у забезпеченні конкурентоспроможності сільського господарства на внутрішньому і зовнішньому ринках, гарантуванні продовольчої безпеки країни та збереженні селянства як носія української ідентичності, культури і духовності [16].

Отже, Україні необхідно сформувати свою власну стратегію розвитку експортного потенціалу (конкурентних переваг), котра б належним чином захищала (підтримувала) вітчизняний бізнес від жахливих викривлень конкуренції на світових ринках.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Державне регулювання сільського господарства в Україні характеризується недосконалістю та обмеженістю фінансування галузі. Необхідність державного регулювання сільського господарства багато вчених пов'язують із диспаритетом цін на промислову і сільськогосподарську продукцію, а також із впливом природно-кліматичних умов на ефективність сільськогосподарського виробництва. Інвестиційна діяльність у сільському господарстві є процесом закладання майбутнього країни та забезпечення її продовольчої безпеки. Регулюючи зовнішньоекономічну діяльність, держава повинна сприяти залученню іноземних інвестицій для впровадження ресурсоощадливих технологій, селекції та племінних станцій, а також соціального розвитку села в

напрямі розвитку інфраструктури невикористаного призначення на селі. Отже, чим більші обсяги інвестицій, тим більш ефективним буде державне регулювання інвестиційної діяльності, тим більший обсяг ВВП можна отримати в майбутньому та збільшити дохідну частину державного бюджету.

Членство України в СОТ має нові шанси й певні ризики та загрози. Тобто це конкуренція між українськими товаровиробниками сільськогосподарської продукції та членам СОТ, уведення додаткових санітарних, екологічних та технічних вимог для української продукції. Зважаючи на зобов'язання, що Україна має перед СОТ щодо скорочення внутрішньої підтримки, потрібно поступово скорочувати програми «жовтої скриньки» з переходом до програм «зеленої скриньки».

Головним чинником розвитку зовнішньої торгівлі сільськогосподарської продукції є посилення регульованої ролі держави, спрямованої на захист внутрішніх виробників від надмірної зовнішньої конкуренції та підтримку вітчизняного експорту.

Бібліографічні посилання

1. **Самусь Г. І.** Необхідність державного регулювання розвитку аграрного сектора економіки України // Всеукр. наук.-виробн. журн. «Сталий розвиток економіки». – 2011. – С. 46–49. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unipr.km.ua/upload-files/_6_2011.pdf
2. **Коваленко О. Ю.** Державне регулювання сільськогосподарського виробництва // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/>
3. **Березіна Л. М.** Світовий досвід державного регулювання АПК: уроки для України // Наук. вісник ЛНАУ. – 2010. – №16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.archive.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvlnau/ekon/2010_16/Beresina.pdf
4. **Мищенко Д. А.** Аналіз методів державного регулювання аграрного сектора економіки України // Наук. пр. Держ. управління. – Вип. 135. – Т. 147. – 2010. – С.123–127. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/governmgmt/2010/147-135-24.pdf>
5. **Тюхтенко Н. А.** Інструменти та методи державного регулювання сільськогосподарського виробництва / Н. А. Тюхтенко, С. А. Карунас // Вісник Бердян. ун-ту менеджм. і бізнесу. – 2011. – № 1(13). – С. 47–50. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Vbumb/2011_1/8.pdf.
6. **Чистов С. М.** Державне регулювання економіки : навч. посіб./ С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко та ін. – 2-ге вид., доопрац. і допов. – К. : КНЕУ, 2004. – 440 с.
7. **Погрібний О. О.** Аграрне право України : підручник / За ред. О. О. Погрібного. – К. : Істина, 2007. – 448 с.
8. **Смоленюк Р.П.** Орієнтири фінансового регулювання сільського господарства // Всеукр. наук.-виробн. журн. «Інноваційна економіка». – Вип. № 3. – 2013 (41). – С.245–250 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2013_3/245.pdf
9. **Федуняк І. О.** Використання державних інструментів для регулювання аграрного ринку України // Вісник Харківського НАУ ім. В.В. Докучаєва,

Серія «Економіка АПК і природокористування». – 2009. – № 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/Vkhnau_Ekon/2009_11/pdf/11_41.pdf

10. **Шульга О.** Державне регулювання розвитку аграрного сектора України // Наук. журн. «Аграрна економіка». – 2012. – Т. 5. – № 3–4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ae/2012_34/files/12shoabd.pdf.

11. **Мироненко М. Ю.** Державне регулювання економіки АПК // Зб. наук. пр. «Теорія та практика державного управління». – Вип. 3(34). 2011. – 280 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/trdu/2011-3/doc/2/13.pdf>.

12. **Адаменко А. П.** Державне регулювання інвестиційної діяльності в аграрній сфері // Вісник Сум. нац. аграр. ун-ту. Сер. «Фінанси і кредит». – 2009. – № 2.

13. **Окрепка М. Є.** Розвиток сільськогосподарського виробництва і проблеми його інвестування // Вісник Запор. нац. ун-ту «Економічні науки». – 2010. – №4(8). – С.176 – 180. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/eco_2010_4/2010_4/176-180.pdf.

14. **Орленко О. В.** «Зелена скринька» СОТ як стратегічний напрям розвитку аграрної політики України // Журнал «Бізнес Навігатор». – 2009. – №2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/biznes/2009_2/2009/02/090206.pdf.

15. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minagro.kiev.ua.

16. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 р. (Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ №1390 (1390-2011-п) від 28.12.2011) № 1158 від 19.09.2007р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon4.gada.gov.ua/laws/show/1158-2007-п>.

Надійшла до редколегії 20.11.2013.